

Garry mollanyň guwanjy / powestden parça

Category: Kitapcy, Powestler, Sözler

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Garry mollanyň guwanjy / powestden parça GARRY MOLLANYŇ
GUWANJY

«Her kes bir köýde» diýenleri: Döwletmämmet mollanyň welin, ýüregi ogul küýsäpdi, çünki, ol Magtynguly Ýonaçynyň gara ýerde uzak düýnemegini islemändi, onuň adyny dessine, almyny-salmyny bermän, ýañadandan dakjakdy-da, demini uludan alyp, ata öňündäki perzent borjuny birbada berjaý etjekdi. Özi-de, kakasyny häli-şindi, öwran-öwran ýatlapdy, onuň alty ganat öýüň syrygy deýin uzyn syratyny, alada-şepagatdan, mähir-muhabbetden doly ýüz keşbini, at-abraýly, şan-şöhratly, röwşen-şöwketli şadyýan ruhuny göz öňünde ýygy-ýygydan janlandyrypdy, hyýalynda onuň bilen söhbetdeş bolup, ondan maslahat sorapdy, oňa sala salypdy, ondan tälim alýardy, onuň akyllý-başly nesihatlarýny, ýerlikli ündew-maslahatlarýny häli-şindi ýañadandan ýatlap, hakydasynda janlandyryp görýärdi-de, beýnisinde pugta ornaşdyrasy, oňa berk siňdiresi gelýärdi.

Garry molla häzir oturyp-oturyp, kakasyna heniz onuň başy dikkä ýeterli, idili hözir-hyzmat görkezip bilmänligine ökünýärdi, näler örtenýärdi, emma indi giçdi, bialaçdy. «Soňky tüýkülik sakgal ezmez!» diýenleri, adamyň tebigaty şeýle, ol köp zada giç akyl ýetirýär. Herki zadyň öz mütdeti, möhleti, nobaty, pursady, wagtydyr-u pasly bar ahyry! Muňa indi kemsiz-köstsüz akyl ýetiren Garry molla häzir öz basyk, pessaý sesi bilen gep urdy:

– Ýaşlyk edip, gadyryňy bilmändirin, dädemjan! Wah, şo günler ýeneki bir keren gaýdyp gelseýdi, seni depäme täç ederdim-ä! Arman, müň keren arman!

Ine, şol elýetmez arzuwy hasyl berip, Ýonaçynyň ady bu köne dünýä indi gaýdyp gelipdi. Indi şol arzyly ady göterýän goç

ogly ynsaply adamlaryň hataryna goşmalydy-da, hakyky adam, at getiren adam derejesine götermekden ötri gijelerini gündize öwrüp, ony terbiýelemelidi. Şoňa görä, Garry mollanyň aladalary güngeldikçe artýardy. Muny ýaşuly aňýardy, emma şol zeýilli külpetli, ýöne şatlykly aladalardan hergiz asgyn gelmeli weli dälidi. Şonuň gamyny häzirden iýip ugramalydy, hut şoňa görä, ol dek häzir çuň oýa batdy. Şu wagt Garry mollanyň birçak düýşüne giren ahwalaty güpbe ýadyna düşdi. Bu waka Magtymjyk heniz dünýä inmäňkä bolup geçipdi:

Azady ahun süýji ukuda ýatyrka, gapysynda ýap-ýaşyl daragta gözi düşüpdi, onuň ýetmiş şahasu bar, her bir şahasynda ýetmiş dürli miwe, her miwedenem birjüre labyzly, bir tüýsli owaz çykýar. Garry molla näderini bilmän, şonda ýaýdanypdy, muny nämä ýorjagyny aňşyrman, bilmän, kelebiniň ujuny ýitiripdirde, Kary işan, Selim Magtym, Durdy şahyr, Nyýazsalyh, Mämmedgurban sazanda ýaly bihal däl adamlary öýüne çagyrypdy. Bular deň-duşlar, heserdeşler, biri-birine gaty belet kişiler. Azady ahunyň göwnüne bolmasa, olaryň ählisi-de arkaly, weli, gudraty güýçlüden ruhlanan adamlardy, olaryň bilgirliğine Azady ahun bil baglaýardy. Çay-naharyň başynda gürrüň-söhbet mazaly gyzyp gidipdi. Olaryň biri:

– Senden bir ogul önjek. Oň ýetmiş hünäri boljak. Emma öz zamanynda oň gadyr-gymmatyna baha berlebilmejek! – diýýär.

Bu hoş habara Garry molla az begenmändi, onuň göwni galkynyp, göhi gelýär, Orazgül eje onuň gözlerine has-da yssy görnüp ugraýar, oňa bolan oňki rehim-şepagaty hasam möwjäp, bat alyp ugraýar, körügip alawlap başlaýar. Uç-gyraksyz aladalar Orazgül ejäni käte-käte basmarlaýardy, mahal-mahal aljyrap alňasaýardy-da, tapdan düşenini syzdyrýardy. Muny aňan Garry molla öz ýanyndan oýlandy:

«Öňde biri: «Men öz keywanymy o dünýä bakyýete ir aparan şu öýüň maýda-çüýde işleri oguşýan!» diýipdir. Şu biziňkä Allañ rehmi insin-dä! Oňa güýç-gaýrat bersin. Ömrüni uzak kylsyn ezelinden! Bizi sylany Taňrym öz penasynda aman saklasyn!»

Şol pursatda ýaşuly şahyr Orazgül ejä şelaýyn gep gatdy:

– Arazbagt! Sütüniň süýnüp ýadadyň öýdýän. Saňa kömekçi kän gerek. Zübeýda jan yetişer «hä!» diýmän. Iki aýakly iki günde.

Gelinler gelse öýe, olaň-da nepagaty degip ugrar. Sabyrly bol, Arazbagt! Sabyr Rahmandandyr! Näme kömek gerek bolsa aýt, özüm bitirin, oglanlara aýdaryn! «Bi aýal işi, bi-de erkek işidir!» diýen zat ýok. Her kim ýerli-ýerden gunşup, zähmet çekibermelidir. Ana, şonda öýüň bereketi artar, oň abraýy arşa çykar, oguldyr gyz hem gatybaş, ezber bolup ýetişer – diýdi-de, Azady ahun ardynjyrap, sözüniň äheñini nygtamak isledi, soň ýene dowam etdi:

– Gadym zamanlarda oba han saýlajak bolnanda, ozaly bilen şu hakykat nazara alnar ekeni. Indi weli bi däl-le... – diýip, sözüni soňlaman goýdy. Ol «Indi zalymlykda ýakasyny tanadanlar kürsüde hekgerip oturýar» diýmek isledimi ýa-da başga bir zatlar küýünde köwlendimi, kim bilýär!

Bu hoşamaý sözlere, meger, Orazgül ejäniň göwni göterilip gitdi, sebäbi onuň ýüzi has hem görkana hala beslenene meňzedi, sözleri-de juda sypaýy eşidildi:

– Molladöwlet, meň ýadanymy nädip bildiňiz-ä?! Men aramok, beýle-beýle işlere men indi werziş bolmaly däl ahbetin. Esasy saglyk! Mähetdel, zerur halatda özüm çagyryn kömege. Onsoňam, aýtdyrylyp, etdirilen iş gurasyn! Her kes özünden bilip, kömekleşibermelidir, welini...

– Hak aýdýaň, Arazbagt! Ýöne erkek kişi öý işine gödensizräk, gowuşgynsyzrak bolaýýar-da. Şoň üçribem ýatladyp, aýdyp – diýip durmaly bizlere. Düýä hat diýmek medetdir! Erkekler-de çoça kiçilik bilmän aýdybermeli, ýatladybermeli gödensizlere.

– Bor, atasy! Zerur çagty «guk!» diýerin. Molla bolmasak-da, gatybir habarsyzam däl özümüz. Onsoňam mollaň gyz-a men! Ýaýdanman, köwejeklemän towakga kylaryn – diýip, Orazgül eje degişme äheñinde aýtdy.

Orazgül eje özüne ýowuz daramagy baryp-ha irgözin, heniz çülpe çagaka atasy öýünde öwrenipdi: ejesi iňňän päkize, eli işli, agras häsiýetli, kelç-külçi, suwjuklygy halamaýan maşgalady. Azady şahyr ol enä çäksiz minnetdardy. Şoňa görä, Orazgül ejä bu günler has hem guwanýardy, onuň saglygyny häli-şindi Taňrydan towakga kylyp isleýärdi.

Häzir Döwletmämmet halypanyň türkmeniň: «Hudaýa ynansaň-da ynan weli, eşejigiňi bek duşa!» diýen nakyly ýadyna düşdi. Ol

şol pursatda tisginip gitdi: «Hernä daşymdan-a pyşgyran dälidirin-dä! Alla müňkürlük bolýar bi, ol ýalňyzdyr hemem gudratlydyr!» diýip oýlandy, soňra mydyrdap sözledi:

– Arazbagtyň saglygy babatda çynlakaý alada kylaýyn men. Däri-derman otlar barada bilýänleriň ählisini kagyza geçireýin. Diwan şekline öwreýin ýazanlarymy. Arazbagt sagat bolsa, Magtymjyk hem sagdyn öser...

Şu asylly pikiri bilen mübtela bolup ol ep-esli oturdy, soňra eline ýüwüş galamyny alyp, nämedir bir zatlary ýazyp ugrady. Onuň galamynyň astyndan şeýle setirler dünýä indi. Olar geljekde türkmen halkyna ýetmeli uly diwanyň ilkinji setirleridi.

«Kelläm agyrýar, ýüregim agyrýar, sançýar, döwülýär» diýenlere şugundyry gaýnadyp, onuň bir käse şiresini içirmegi maslahat bermeli.

«Iýenim siňenok, agzym ajaýar» diýýänleriň öt haltasynda hylty bardyr: olara kyrkbogun bilen syçratgynyň gaýnadylan suwuny – şiresini günde üç wagtyna içirmeli.

Üsgülewükli adam sarymsagy, gara üzümüň dänelerini hemem filfili, ýagny, gara burçy mäjum kylyp, ýatjak mahaly ony içmelidir!

Kimde-kimiň bili agyrsa, ol hyýar tohumyny gawunyň paçagy bilen bilelikde ýenjip, öz yzaly ýerine mäkäm ýapsyn.

Çakyza keseline uçuran bende gyzył sogany ýenjip, maňlaýyna, çekge damarlaryna, duluklaryna mazaly sürtüp çalmalydyr.

Agzynda ýakymsyz ys bolsa, naryň gabygy bilen gül suwuny garyp, ony owurdyňa alyp, ep-esli saklamaly, mahal-mahal, aýratyn hem nahar-nowadan soň agzyňy çaykamak zerurdyr.

Dyzyň ýa-da ýeneki ýeriň çişse, injiriň ýaşyl ýapragyny gowy ýuwup, ýatar wagtyň ýapyp (sarap) ýatmaly.

Aşgazanyň agyrsa, üzüm ýapragyndan çay demläp içmeli. Tut ýapragy bilen garyp bilseň-de zyýany ýetmez.

Gurt düşen ýara şetdalynyň ýapragynyň suwuny damdyrmaly.

Balygyň ýagyny damdyrsaň, gulagyň agyrysý hökman aýrylar...»

Döwletmämmet ahyn sähel salymyň içinde şulary hakydasynda

janlandyryp, dessine ak kagyza geçirdim etdi-de, sandygyndaky kitaplary dörjeläp başlady. Ep-esli diwana ser salyp, ahyry eline Abu Aly ibn Sinanyň «Al-Konun fit-tibb» («Tebipçilik kanunlarynyň kitaby») eserini eline aldy-da, ony elýeter ýerde goýdy. Azady ahun bu diwanyň gadyr-gymmatyna henize çenli ýeterli ähmiýet bermänligine ökünen ýaly sözledi:

– Özge ownuk-uşak, maýda-çüýde aladalar başdan agdyk bolýarmy nämemi, melhem, däri-derman dogrusynda şu çaka deňiç az okapdyryn. Hiçden giç ýagşy! Indiberi köprük okaýyn. Akyl akyl dan sowaşyk! Belki, nepi kän deger. Belki, Arzygül bilen Arazguly ikisine-de haýrym ýeter. Nämüçindir, olaň çagasy ýaşka, heniz ele tutak bolmanka bakyýa gidýärler...

Aba GYLYÇDURDYÝEW. Powestler